

Kazys Milvidas: 2015 - gimimo ir mirties sukaktys

Dr. Vytautas Doniela, Sydney, Australija

Kazys Milvidas yra viena ryškiausių lietuviškosios filatelijos asmenybių. Nepaprastai darbštus, sunkiose sąlygose jis atliko daug kruopštaus tiriamojo darbo ir ypač pastūmėjo priekin tarpukario lietuviškų pašto antspaudų registravimą ir klasifikavimą.

Su Kaziu Milvidu susirašinėjome be pertraukos nuo 1971 m. lapkričio iki jo mirties 1980 m. vasarą - taigi, prieš 25 metus. O suvedė mus kitas žymus filatelistas niujorkietis Čarlis Matuzas. Milvido ir mano ilgametė korespondencija susideda iš poros šimtų kartais ilgokų laiškų, kurių gautieji originalai, o lygiagrečiai ir siunčiamų laiškų kopijos, išliko ir jo palikime, ir mano archyve. (Jo turėtas kompletas, tarsi dubletas, prieš gal 10 metų buvo atiduotas Pašto muziejui Kaune.) Per tuos 9 metus keitėmės filatelinėmis žiniomis, pranešdami vienas kitam apie naujus kitų ar mūsų pačių atradimus. Kiek įmanoma, keitėmės ir ženklais. Kadangi tuo metu Kazys Milvidas plėtojo savo lietuviškų antspaudų kolekciją, paeiliui gavau iš jo antrą pagal dydį antspaudų rinkinį. Atsilyginau jam retesniais Lietuvos ženklais, kurių sovietmečio Lietuvoje jau buvo beveik neįmanoma rasti. Tokie mainai buvo susieti su pavojais, nes sovietinės taisyklės filatelinį keitimąsi stipriai ribojo. Iš tiesų, laiškai kartais dingdavo; žuvo apie 5-10% korespondencijos abiem kryptimis. Be to, mano jam adresuotus laiškus sovietinė cenzūra dažnokai atidarydavo ir vėl užklijuodavo. Tačiau kitos išeities nebuvo, todėl rizikuoti reikėjo. Vieną kartą jis man rašė, kad vos negavo širdies smūgį, kai atidaręs mano laišką jame pamatė retą penkių trikampių seriją, kuri 1933 metais JAV buvo perspausdinta Dariaus ir Girėno skrydžiui. Naktį negalėjęs net užmigti: „O jei toji serija būtų dingusi?“

Mažai jam galėjau padėti antspaudų katalogo sudarymo darbe, nes jis turėjo daug daugiau medžiagos nei aš, ir tokiu būdu galėjo tęsti tą daug kantrybės reikalaujančią registraciją, kurią buvo pradėjęs Feliksas Sausionis. Kai per kažką Kazys Milvidas man į Australiją perdavė vieną jau mašinėle atspausdintą savo antspaudų katalogo egzempliorių, aš padariau pardavimui 20 kopijų, kurių dauguma buvo išplatinta tarp lietuvių rinkėjų JAV ir Kanadoje. Padėjau jam dar kitu būdu: lankydamasis Lietuvoje 1974 metais atvežiau jo filateliniais rašiniais labai reikalingą spausdinimo mašinėlą. Prisimenu to meto savo paties naivumą: nes kai laiške jis tokios mašinėlės paprašė, aš

jam pirma atsakiau, kad galėsiu nueiti į kurią nors Kauno parduotuvę ir ją nupirkti. Nesuvokiau, kad sovietiniame krašte spausdinimo mašinėlė gali būti politiniu, tiesiog įtariamą objektu.

Tais 1974 metais Kaune įvyko mano vienintelis susitikimas su juo, neskaitant pasitikimo ir išlydėjimo aerouoste. Pamačiau jo kolekciją ir archyvą, vėl pasikeitėme ženklais ir kartu aplankėme Stasį Biržiškį, kuris parodė savo išlikusį, betgi dar puikų rinkinį. Viską reikėjo atlikti per vieną dieną, nes iš Vilniaus į Kauną galėjau atvykti tik su sovietinio Inturisto mašina ir priežiūra. Tarp kitko, man svečiuojantis Kaune, saugumiečiai suspėjo perversti Vilniaus viešbutyje likusį mano bagažą. Kaune, skubiai apžiūrint miestą ir taip esant toliau nuo seklių, Kazys Milvidas sugebėjo atsargiai, bet suprantamai išreikšti savąją humoru pridengtą pašaipą komunistinei santvarkai.

Kai JAV buvo redaguojamas katalogas „Postage Stamps of Lithuania“, Kazio Milvido įnašas buvo vertingas. Rausdamasis kiek įmanoma po Lietuvos archyvus ir senų laikraščių bei žurnalų komplektus, jis galėjo kai ką patikslinti, o kartais suteikti netgi visai naujos medžiagos. Mes, iš savo pusės, savo žiniomis su juo irgi dalindavomės. Aš pats jam galėdavau padėti naujienomis iš tarptautinių aukcionų katalogų, kurių gaudavau nemažai, o taip pat patarti tais klausimais, kurie iškildavo nagrinėjant 1941 metų „birželinis“ užspaudus. Visgi gaila, kad „Postage Stamps of Lithuania“ autorių sąrašė nefigūravo jo tikroji pavardė. Juk būtų turėjęs bėdų su sovietiniu saugumu - nors dėmesio iš tos pusės jis visvien neišvengė). Bet tarp katalogo autorių įrašytas Kazimieras Lietuvis yra ne kas kitas kaip Kazys Milvidas. Tokį slapyvardį davė jis pats.

Dideliu įnašu į lietuviškąją filateliją reikia laikyti jo sudarytą tarpukario antspaudų katalogą. Pirmoje 1975 metų mašinraščio versijoje jis užregistravo 1670 antspaudų iš beveik 700 pašto įstaigų ir agentūrų, o 1976 metais atskiru mašinraščio leidinuku šias žinias pakoregavo ir papildė. „Galutinė“ versija buvo atspausdinta rotatoriumi 1979 metais, ir joje jau buvo 1747 pašto antspaudai. Bet metų gale ir ji buvo atskiru lapeliu pakoreguota. Žinoma, dabar daug gausnis bei sritimis platesnis yra Vytauto Fugalevičiaus (Witold Fugalewitsch) antspaudų katalogas, tačiau tai nenuvertina Kazio Milvido kaip galingo šios srities pradininko.

Kitas svarbus Kazio Milvido darbas yra mašinraštyje paliktas specializuotas Lietuvos pašto ženklų katalogas, tuo metu platesnis už New York'o „Postage Stamps of Lithuania“ (1978 m.) ta specialia prasme, kad jame yra šiek tiek sukaupta ir paaiškinančios istorinės medžiagos. Mašinėle Kazio Milvido katalogas buvo parašytas 1975 metais, todėl netrukus, prisidėdamas prie „Postage Stamps of Lithuania“ parengimo, jis savo katalogą taip pat daug kur taisė ir papildė. Jau praėjus kelioms dešimtims metų, pataisų reikia dar daugiau, bet vistiek būtų verta jį padauginti bent kaip istoriškai reikšmingą darbą. Žinoma, dabar 2015 metais, rinkėjai gali džiaugtis daug išsamesniais Lietuvos katalogais: Antano Jankausko (lietuviškai ir angliškai) specializuotu katalogu, kuris dosniai apimdamas visas Lietuvos filatelijos sritis, suteikia gausybę detalizuotų žinių net apie ženklų gamybos aspektus, o vokiečiai rinkėjai dar nebuvo turėję tokio plataus Lietuvos katalogo kaip to, kurį dviem dalimis sudarė Martin Bechstedt.

Kokia Kazio Milvido biografija? Jis gimė 1925 m. vasario 18 d. Šeduvoje - taigi, prieš 90 metų. Tėvas Albertas studijavo mediciną Odesoje ir tapo vidaus ligų specialistu. Motina Stanislava Velbutaitė – Dorpate (dabar Tartu) studijavo stomatologiją. Mirus dukrai Dalytei, 1931 m. šeima persikėlė į Kauną ir Kazys mokėsi Saulės berniukų ir Pečkauskaitės gimnazijoje. 1941 metais visa šeima buvo ištremta. Kazys su mama atsirado Altajaus krašte, o tėvas buvo atskirtas ir pateko į lagerį Karskapai Džeskazgansko rajone Karagandos srityje, kur išbuvo 8 metus, o po to dar 7 metus tremtyje Kazachstane. 1942 metais Kazys su motina buvo toliau ištremti toliau į šiaurę, į Jakutską, ir ten Kazys dėl šalto klimato sunkiai susirgo, po oda išsiliedavo kraujas. Gydytojams pareiškus, kad jis neatlaikys dar vienos žiemos, prašymas buvo parašytas pačiam Justui Paleckiui. Šisai tremties nepanaikino, bet pakeitė vietą iš Jakutsko į Ferganą (Uzbekija), kur turėjo būti šilčiau. Ir čia esant sunkiomis sąlygomis, 1945 metų pradžioje, per Naujų metų šventes, Kazys su motina iš Ferganos slapčia pabėgo ir grįžo į Lietuvą. Pavykus įstoti į Kauno universiteto civilinės pramonės statybos fakultetą, jį baigė 1950 metais. Kadangi tuo metu į Sibirą buvo ištremta jo draugė studentė Laima Akelaitytė, Kazys išsirūpino paskyrimą dirbti inžinieriumi Irkutsko hidroelektrinės statyboje. Laimę Akelaitytę vedė Sibire 1950 metais. 1952 metais susilaukė sūnaus Arvydo ir 1956 metais grįžo į Kauną. Tais pačiais metais gimė dukra Dalia. Kaune Kazys dirbo Statybos treste skyriaus viršininku, po to Žemės ūkio statybos projektavimo institute techninio skyriaus viršininku ir tipinio projektavimo skyriaus vyriausiu inžinieriumi. Mirė Kaune 1980 metų liepos 9 dieną.